

Sborník k 70. narozeninám Miloše Vávry

(* 7. 9. 1948)

Zdeněk Beneš: Sedmdesátiny Miloše Vávry

Bibliografie Miloše Vávry

Tabula gratulatoria

Veronika Puhačová: S Milošem Vávrou o pravěkém válečnictví i zážitcích z výzkumů

Jaroslav Bartík – Johana Malíšková: Sídliště kultury s lineární keramikou Velehrad – Na Nivách v kontextu neolitického osídlení středního Pomoraví

Pavel Burgert – Martin Lanta: Výjimečný nález pravěkého obsidiánu v Libišanech u Pardubic

Tomáš Chlup – Pavel Burgert: Povrchová prospekce polohy „Kobylnice“ na katastru Velimi a Klipce u Kolína

Radko Sedláček – Vít Vokolek: Jeden pozdně neolitický objekt z Mikulovic u Pardubic

Michal Kostka: Časně eneolitický hliník u Bohdanečské ulice v Praze-Vinoři

Roman Křivánek: Příkopové ohrazení na k. ú. Byseň, okr. Kladno: mýtus a realita z výsledku geofyzikálního měření

Jaroslav Peška: Protoúnětický hrob z Vracova na jihovýchodní Moravě

Zdeněk Beneš: Předběžná zpráva o hradišti ze starší doby bronzové v Plaňanech, okr. Kolín

Pavel Kac: Nové doklady pravěkých opevnění v Horní Šárce v Praze-Dejvicích

Martin Trefný – Tomáš Polišenský – Kateřina Kovářová: Kamenné závaží z pozdní doby halštatské až časně doby laténské z Prahy-Křeslic

Petra Beran-Cimbůrková: Antropologický rozbor kostrového pohřbu z laténského období z Nebovid, okr. Kolín

Luděk Kos – Michaela Langová: Příspěvek k problematice archeologie říční nivy na základě nových nálezů doby římské z Poděbrad, okr. Nymburk

Blanka Kavánová – Petr Charvát – Vladimír Tishin: Zbraně a Múzy: nápis na zlomku konstrukce reflexního luku z Mikulčic

Jan Frolík – Petra Stránská – Jarmila Švédová: Hrochův Týnec, počátky zdejšího kostela sv. Martina a feudálního sídla

Jan Skala – Radek Bláha: Středověký objekt z Roudnice, okr. Hradec Králové. Příspěvek k poznání vrcholně středověké keramiky

Další příspěvky věnované jubilantovi jsou otištěny v předcházející části tohoto svazku Archeologie ve středních Čechách.

Sedmdesátiny Miloše Vávry

PhDr. Miloš Vávra, CSc., patří k oporám Ústavu archeologické památkové péče středních Čech od samotného počátku jeho existence, po delimitaci části Archeologického ústavu AV ČR v roce 1993. V regionu východní části středních Čech však je jako doma již dlouhá desetiletí. První výzkumy v této oblasti prováděl s Jaroslavem Kudrnáčem od počátku 80. let. Za zmínku stojí výzkum opevněné ostrožny v Kounicích u Českého Brodu – tedy těch Kounicích, které jsou už dlouhá léta detašovaným pracovištěm našeho Ústavu. Miloš občas vzpomíná, jak tehdy večer chodíval na pivo do místní osvěžovny v čísle popisném 105. Právě budova tohoto starého formanského hostince, od té doby již renovovaného a upraveného, hostí dnes Milošovu kancelář. V roce 1984 byl však Miloš společně se spolužákem Zbyňkem Sedláčkem odvelen na výzkum Jiřího Hraly na Skalku u Velimi, tedy na lokalitu, která je s jeho jménem skloňována asi nejčastěji. Tehdy se z Miloše stal „bronzář“. O samotné Skalce zde mnoho slov troustít nebudeme, jakkoli její význam dalece přesahuje hranice naší republiky. Je však třeba zdůraznit, že podrobný výzkum výjimečně komplikovaných situací (nejen) z konce střední doby bronzové Miloše zaměstnal na několik desetiletí a připravil mu mnoho slovních pŕetek se zastánci opačných interpretačních východisek – nejprve tzv. „nekultistů“ a posléze naopak „kultistů“. Interpretace pohozených lidských ostatků a požárových vrstev několika fází přestaveb hradiště postupně Miloše vynesla z okruhu těch druhých do řad prvních, tj. zastánců hypotézy o ozbrojeném střetu. Dlužno říci, že prací na Skalce se Miloš zařadil do úctyhodné řady badatelů počínající Františkem Dvořákem, přes Václava Spurného až po Milošova „šéfa“ Jiřího Hralu. Pozoruhodnou velimskou epizodou byla také účast britské expedice z univerzity v Durhamu pod vedením Anthonyho Hardinga v letech 1992-95. Do roku 1986 klademe počátek Milošovy spolupráce s Draženem Šťastným, který se tehdy výzkumů na Skalce účastnil nejprve jako středoškolský student, od roku 1995 už jako dokumentátor a zaměstnanec ÚAPPSC. Od této doby spolu tito pánové tvořili na výzkumech na Kolínsku nerozlučnou dvojici.

Nemůžeme však pominout fakt, že Miloš pochází z východočeské Jaroměře a také první roky jeho profesní kariéry jsou spojeny s východními Čechami. V letech 1972-1975 byl po dokončení studia zaměstnancem Krajského muzea v Hradci Králové, pod vedením nikoho menšího než nestora východočeské archeologie, Víta Vokolka. Tehdy se Miloš zabýval především neolitem. Nutno podotknout, že se k němu v posledních letech opět častěji vrací a bedlivě sleduje, co zajímavého se objevuje během záchranných výzkumů před stavbou dálnice D 11 v úseku mezi Hradcem Králové a Jaroměří. Tedy v místech, kde sám prováděl výzkumy na počátku své kariéry, než se z rodinných důvodů přestěhoval do Prahy.

Miloš nyní, po skončení svého aktivního nasazení na terénních akcích na Kolínsku, napjal své síly k dokončení nálezových zpráv a publikací svých četných výzkumů. A v pozadí jej očekává Skalka u Velimi a její zbývající tajemství. My, kolegové a přátelé, mu přejeme, aby ho neopouštěla trpělivost a zájem o archeologii, ale také pevné zdraví a životní optimismus. A aby nám byl inspirací jako dosud.

Zdeněk Beneš

Školní výzkum v Sezimově Ústí v roce 1968. Zleva Antonín Slaviček, Miloš Vávra, Jan Klápště, Jaroslav Černý, Pavel Chabr, Jaroslav Bašta, Jan Michálek, Zbyněk Sedláček

V roce 1973 v cihelně v Úhřeticích

Na Skalce u Velimi v roce 1987

S prof. Buchvaldkem během výzkumu hrobu kultury se šňůrovou keramikou v Chrášťanech v roce 1978

Divadelní představení „O kašpárku Rolníčkovi“ v Archeologickém ústavu v roce 1987. Zadní řada zleva: Ivan Krutina, Jan Rulf, Petr Sommer, Luboš Jiráň, Vladimír Čtverák, Miloš Vávra, Petr Charvát, Tomáš Durdík. Přední řada zleva: řidič pan Vonásek, Jitka Petříčková, Dagmar Dreslerová (roz. Turková), Eva Čepeláková (roz. Šilháčková)

Bibliografie Miloše Vávry

Knihy

Hrala, J. – Šumberová, R. – Vávra, M. 2000: Velim. A Bronze Age fortified site in Bohemia. With contributions by A. F. Harding, M. Dočkalová M. Roblíčková, M. Gojda, A. Majer. Praha.

Nepublikované rukopisy

Vávra, M. 1981: Lengyelská kultura ve východní polovině Čech. Rkp. kandidátské disertační práce, Archeologický ústav ČSAV, Praha.

Studie a články

Vávra, M. 1971: Část neolitického sídliště v Jaroměři, *Minulost Jaroměře* 2, 11–32.

Vávra, M. 1977: Archeologický výzkum v Milovicích (okres Jičín) v roce 1976, *Zpravodaj KMVČ* 4/1, 13–14.

Hralová, J. – Vávra, M. 1978: Druhá výzkumná sezona v Milovicích 1977, *Zpravodaj KMVČ* 5/1, 20–22.

Vávra, M. 1979: Zjišťovací výzkum v Topolu v roce 1978, *Zpravodaj KMVČ* 6/1, 12–16.

Vávra, M. 1979: Neolitické sídliště v Hořenicích, *Zpravodaj KMVČ* 6/1, 77–90.

Vávra, M. 1980: Pokračování výzkumu pravěkého hradiště v Topolu, *KMVČ* 7/1–2, 8–11.

Vávra, M. – Vokolek, V. 1981: Pozdně neolitické sídliště v Chrudimi, *Archeologické rozhledy* 33, 241–257.

Vávra, M. 1981: Dva hroby se šňůrovou keramikou z Prahy-Chrástán, *Praehistorica* 8, *Varia archaeologica* 2, 73–79.

Vávra, M. 1983: Dva pozdně lengyelské objekty z Předměřic nad Labem, *Acta Musei Reginahradecensis, S. B Scientiae sociales* 16, 107–114, 124–126.

Vávra, M. – Vokolek, V. 1984: Výzkum hradiště v Topolu, *Zpravodaj KMVČ* 11/1, 40–43.

Vávra, M. 1985: Lengyelské opevnění v Topolu a poznámky k mladoneolitickým kruhovým areálům, *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity E* 30, 73–80.

Vávra, M. 1986: Die Anfänge der Lengyel-Kultur in Böhmen und ihre Interpretation In: *Internationales Symposium über die Lengyel-Kultur*, Nové Vozokany 1984. Nitra–Wien, 297–304.

Vávra, M. 1986: On the participation of the Lengyel cultural complex on cultural transformations of Bohemia. In: *Archaeology in Bohemia 1981–1985*. Prague, 41–46.

Hrala, J. – Vávra, M. – Sedláček, Z. 1986: Velim: a fortified settlement of the Middle Bronze Age. In: *Archaeology in Bohemia 1981–1985*. Praha, 79–88.

Vávra, M. 1987: Die Kreisareale und Befestigungen der Lengyel-Kultur. In: *Bylany seminar 1987. Collected papers*. Praha.

Hrala, J. – Sedláček, Z. – Vávra, M. 1987: Die Problematik der neuen Ausgrabungen auf der befestigten Siedlung in Velim. In: *Die Urnenfelderkulturen Mitteleuropas. Symposium Liblice 21.–25. 10. 1985*. Praha, 167–179.

Hrala, J. – Sedláček, Z. – Vávra, M. 1987: Hradiště z doby bronzové u Velimi, *Práce muzea v Kolíně* 4, 3–26.

Hrala, J. – Sedláček, Z. – Vávra, M. 1988: Výzkum výšinného sídliště z doby bronzové ve Velimi u Kolína. In: *Antropofagie a pohřební ritus doby bronzové*. Brno, 121–129, 236–237.

Vávra, M. 1989: Die Jordanów-Gruppe Böhmens. In: *Praehistorica* 15, XIV. Internationales Symposium über Äneolithikum und früheste Bronzezeit. Praha, 71–74.

Hrala, J. – Sedláček, Z. – Vávra, M. 1989: Emporium oder Kultstätte. Ein frühurnenfelderzeitliche befestigte Siedlung bei Velim, Mittelböhmen. In: *Studia nad grodami epoki brązu i wczesnej epoki zelaza w Ewropie Środkowej*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, 49–58.

Vávra, M. 1990: Die Höhensiedlungen der Lengyel-Kultur in Böhmen, *Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte* 73, 183–189.

Hrala, J. – Sedláček, Z. – Vávra, M. 1990: The research of a Bronze Age hill settlement in Velim near Kolín, *Anthropologie (Brno)* 28, 189–195.

Hrala, J. – Sedláček, Z. – Vávra, M. 1991: Velim-Skalka. Hradiště z doby bronzové. *Výstava* 20. 8. – 29. 9. 1991. Kolín–Brno.

Hrala, J. – Sedláček, Z. – Vávra, M. 1992: Velim: a hilltop site of the Middle Bronze Age in Bohemia. Report on the excavation 1984–90, *Památky archeologické* 83, 288–308.

Vávra, M. 1993: Neolitická plastika z Černožic, *Archeologické rozhledy* 45, 212–220.

Hrala, J. – Sedláček, Z. – Vávra, M. 1993: Späte Hügelgräberzeit – frühe Urnenfelderzeit. Frage der Siedlungskontinuität auf der Höhensiedlung in Velim, Mittelböhmen. In: *Actes du XIIe Congrès International des Sciences Prehistoriques et Protohistoriques 1–7 Septembre 1991*. 3. Bratislava, 105–109.

Vávra, M. 1994: Die Lengyel-Kultur in Böhmen. In: *Internationales Symposium über die Lengyel-Kultur 1888–1988, Znojmo–Kravsko–Těšetice*, 3.–7. 10. 1988, Brno–Łódź, 241–247.

- Hrala, J. – Vávra, M. 1996: Velimská Skalka ve střední době bronzové, *Práce muzea v Kolíně* 6, 171–197.
- Šťastný, D. – Vávra, M. 1997: Nové halštatské nálezy na Kolínsku, *Archeologie ve středních Čechách* 1, 213–218.
- Kalferst, J. – Vávra, M. 1998: Neolitický kruhový příkop v Holohlavech, okr. Hradec Králové. In: *Otázky neolitu a eneolitu*. Hradec Králové, 75–83.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 1998: Pohřebiště bylanské kultury v Plaňanech, okr. Kolín. Zpráva o výzkumu v roce 1996, *Archeologie ve středních Čechách* 2, 145–150.
- Bernat, J. – Chytráček, M. – Čtverák, V. – Vávra, M. 1999: Časný eneolit v okolí Hradiště nad Závistí, *Archeologie ve středních Čechách* 3, 27–35.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2000: K výsledkům záchranných výzkumů ve Velimi, okr. Kolín, *Archeologie ve středních Čechách* 4, 85–95.
- Vávra, M. 2000: Lengyelská výšinná poloha v Pašince, okr. Kolín. In: Pavlů, I. (ed.), *In Memoriam Jan Rulf. Památky archeologické – Supplementum* 13. Praha, 446–451.
- Bernat, J. – Chytráček, M. – Vávra, M. 2001: Pravěké osídlení soutoku Berounky s Vltavou v Praze-Zbraslavi, *Archeologie ve středních Čechách* 5, 321–332.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2002: K nejstaršímu osídlení Skalky u Velimi v době bronzové, *Archeologie ve středních Čechách* 6, 185–189.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2003: Nové poznatky o opevnění velimské Skalky v době bronzové, *Archeologie ve středních Čechách* 7, 163–173.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2004: K interpretaci mladších náleзовých situací z doby bronzové (Velim u Kolína), *Archeologie ve středních Čechách* 8, 243–256.
- Vávra, M. 2004: K otázce lidských „pohřbů“ na velimské Skalce. In: Bátora, J. – Furmánek, V. – Veliačik, L. (eds.), *Einflüsse und Kontakte alteuropäischer Kulturen. Festschrift für Jozef Vladár zum 70. Geburtstag. Communicationes Instituti archaeologici Nitriensis Academiae scientiarum Slovacae* 6. Nitra, 341–352.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2004: Nové neolitické sídliště ve Velimi. In: *Otázky neolitu a eneolitu 2003*. Praha, 103–107.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2004: Pravěké dějiny Velimi. Poznámky k 20. výročí archeologických výzkumů v obci. In: Čábelová, M., *700 let Velimi. Velim (12 str., nečíslováno)*.
- Vávra, M. 2005: Klučov a Vinoř, pravěká výšinná opevněná sídliště. Poznámky k hradištím ve středních Čechách, *Archeologie ve středních Čechách* 9, 187–195.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2006: Záchranný výzkum na dálnici D11 v Kaníně, okr. Nymburk. In: Droberjar, E. – Lutovský, M. (eds.), *Archeologie barbarů 2005*. Praha, 471–481.
- Vávra, M. 2006: Velimské otazníky. In: *Vita archaeologica. Sborník Víta Vokolka*. Hradec Králové – Pardubice, 207–221.
- Lutovský, M. – Šťastný, D. – Vávra, M. 2006: Velim v raném středověku, *Archeologie ve středních Čechách* 10, 777–791.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2006: Úvaha nad interpretacemi starších náleзовých situací z Velimi. In: *Sborník XVIII. symposia o starší době bronzové v českých zemích a na Slovensku, Opava 15.–17.10. 2003. Acta archaeologica Opaviensia* 2. Opava, 179–192.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2006: Velimská Skalka a Horní Šárka, dvě opevněná centra z doby bronzové ve středních Čechách, *Muzejní a vlastivědná práce/Časopis Společnosti přátel starožitností* 44, 109–118.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2007: Opevněné centrum z doby bronzové ve Velimi (střední Čechy). In: Baron, J. – Lasak, I. (eds.), *Long Distance Trade in the Bronze Age and Early Iron Age (Conference Materials)*. Wrocław, 19–20th April 2005. *Acta Universitatis Wratislaviensis* No 2960, *Studia Archeologica* 40. Wrocław, 57–70.
- Lutovský, M. – Šťastný, D. – Vávra, M. 2007: Hradiště v Křečhoři na Kolínsku. K vývoji osídlení křečhořských návrší v pravěku a raném středověku, *ASČ* 11, 477–489.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2007: Halštatská osada ve Velimi na Kolínsku. In: *Doba popelnicových polí a doba halštatská. Příspěvky z IX. konference*, Bučovice, 3.–6. 10. 2006. Brno, 265–270.
- Vávra, M. 2007: K datování nejstarší keramiky z jaroměřského náměstí, *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 33, 69–77.
- Vávra, M. 2009: Z historie archeologického fondu. In: *Městské muzeum v Jaroměři 1883–2008. Jaroměř*, 15–17.
- Vávra, M. 2011: Pravěké dějiny Velimi. Poznámky k 20. výročí archeologických výzkumů v obci. In: Čábelová, M., *Velim a Vítězov v proměnách času. Velim*, 23–32. Druhé vydání.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2011: Pohřby na sídlištích z Kolínska a „pohřby“ z velimské Skalky. In: *Hroby, pohřby a lidské pozůstatky na pravěkých a středověkých sídlištích. Živá archeologie – Supplementum* 3. Hradec Králové, 31–36.
- Vávra, M. 2011: Sídliště lengyelské kultury na Českokobrodsku, *Archeologie ve středních Čechách* 15, 83–92.

- Vávra, M. – Šťastný, D. 2012: Zpráva o druhém hradišti na k. ú. Radim a Vrbčany na Kolínsku, *Archeologie ve středních Čechách* 16, 207–212.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2013: Příspěvek k depotům z velimské Skalky na Kolínsku, *Archeologie ve středních Čechách* 17, 83–96.
- Stolz, D. – Smejtek, L. – Vávra, M. 2014: Neolitické a mladobronzové sídliště u Chýnice, okr. Praha-západ, *Archeologie ve středních Čechách* 18, 47–55.
- Vávra, M. – Beneš, Z. – Šťastný, D. 2016: Mladoneolitické kostrové hroby v Pečkách, Kolíně a Sánech, *Archeologie ve středních Čechách* 20, 111–132.
- Vávra, M. – Beneš, Z. – Beran-Cimbůrková, P. – Kos, L. – Šťastný, D. 2016: New finds of the Lengyel Culture inhumation graves in Kolín region (Central Bohemia). In: Kovárník, J. et al., Centenary of Jaroslav Palliardí's Neolithic and Aeneolithic Relative Chronology (1914–2014). Hradec Králové – Ústí nad Orlicí, 265–272.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2016: Neolitický areál ve Velimi, okr. Kolín, *Archeologie ve středních Čechách* 20, 995–1000.
- Vávra, M. – Zápotocký, M. 2016: Pohřebiště staršího, baalberského stupně kultury nálevkovitých pohárů a hrob kultury se šňůrovou keramikou z Kolína-Šťáralky, *Archeologie ve středních Čechách* 20, 639–660.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2018: K poznání pravěku Kolína-Šťáralky a Nebovid. Čtyři archeologické výzkumy z let 2008–2011, *Archeologie ve středních Čechách* 22, 71–94.

V bibliografii nejsou zahrnuty zprávy o terénních akcích publikované v řadě *Výzkumy v Čechách* a v přehledech akcí Ústavu archeologické památkové péče středních Čech zveřejňovaných v *Archeologii ve středních Čechách* od r. 2010.

Tabula gratulatoria

Katalin Almássy	Zdeněk Mazač
Mária Attresová	Milan Metlička
Lukáš Baloun	Jan Michálek
Martina Beková	Karla Motyková
Jaromír Beneš	Gabriel Nevizánsky
Irena Benková	Mária Novotná
Jiří Bernat	Miriám Nývltová Fišáková
Zuzana Bláhová-Sklenářová	Ivan Pavlů
Tereza Blažková	Juraj Pavúk
Simona Bubeníková	Naďa Profantová
Zdeněk Čižmář	David Rakušan
Klaudia Daňová	Luboš Rypka
Miroslav Dobeš	Zbyněk Sedláček
Eduard Droberjar	Karel Sklenář
Josef Dufek	Lubor Smejtek
Pavel Fojtík	Marián Soják
Matěj Forst	Magdalena Stasiak
Martin Hložek	Daniel Stolz
Rastislav Hreha	Dana Stolzová
David Humpola	Stanislav Stuchlík
Alena Humpolová	Lubomír Šebela
Tomáš Chmela	Petr Šída
Petr Juřina	Anežka Šimečková
Šárka Juřinová	Miroslav Šmíd
Jan Klápště	Miroslava Šmolíková
Markéta Končelová	Dražen Šťastný
Jana Kopřivová	Radka Šumberová
Milan Kuchařík	Radomír Tichý
Martin Kuča	Kateřina Tomková
Milan Kukla	Peter Tóth
Petr Květina	Irena Vajglová
Milan Lička	Vojtěch Volf
Michal Lutovský	Ivana Vostrovská
Róbert Malček	Martin Vyšohlíd
Drahomíra Malyková	Marie Zápotocká
Inna Mateiciucová	Milan Zápotocký
Lucia Mattiello	Petra Zemanová

S Milošem Vávrou o pravěkém válečnictví i zážitcích z výzkumů

Veronika Puhačová

Tento rozhovor vznikl na podzim roku 2015 jako jeden ze série rozhovorů pro v té době nově existující popularizační web Cesty archeologie. Seděli jsme s Milošem v tehdejší knihovně ÚAPPSC, která nám toho času byla oběma častým pracovištěm, a povídali si. A to nejen během natáčení odpovědí na diktafon, ale i dlouho poté. Především o výzkumu Skalky u Velimi, hradiště ze střední doby bronzové, která je Milošovou srdeční záležitostí, jíž věnoval notnou část svého života. Příběh, který se za násilným koncem tehdejšího obyvatelstva ukrývá, je nepochybně pozoruhodný. Neméně fascinující je ovšem i příběh výzkumu této lokality. Miloš k němu má nepřehledné množství vskutku napínavých archeologických historek, které by samy o sobě zasloužily samostatné publikování. Domnívám se, že není lepší příležitosti než Milošova jubilea, aby alespoň část jeho poutavého neformálního vyprávění byla zaznamenána i na stránkách archeologického periodika.

Miloši, v archeologii se pohybuješ celý život a Tvůj přínos této vědě je nezpochybnitelný. Přesto, nezapochoval jsi někdy o této volbě, nezatooužil jsi po jiném povolání?

Já jsem si už od začátku své terénní činnosti vzal archeologii jako poslání a to jsem se snažil až do současnosti vykonávat. Jiná volba mě nenapadla.

Jak se za dob Tvého působení proměnila česká archeologie? A jak se mění nastupující generace nových archeologů?

Po revoluci vidím v oboru velké změny. Ať už to jsou změny v uvažování a rozhledu mladších kolegů, což myslím pozitivně, tak rozdílné jsou i jazykové znalosti. K takovému jazykovému rozhledu my jsme se prostě nemohli dopracovat, což já osobně považuji za svůj hendikep. Obdivuji také jejich nasazení, pozoruji ho jak u kolegů, s kterými se setkávám, tak i na konferencích. Líbí se mi také snaha mladší generace prohlubovat obor do oblastí, o kterých jsme my vůbec netušili, nebo jsme se o nich jen lehce zmínili. Ale zároveň mě děsí, že řada z nich je ovlivňována převzatými paradigmaty. Snaží se sice myslet na vyšší vědecké úrovni, ale často pak dospějí k nestravitelným závěrům.

V archeologii se objevuje čím dál tím více žen, v některých ročnících na univerzitách jich je dokonce velká převaha. Čím myslíš, že to je? Přestává být archeologie kvůli rozsáhlé nabídce technických oborů pro muže atraktivním „chlapským“ oborem?

Spíš bych řekl, že to je možnostmi, které jsou. My když jsme nastupovali na školu, vzal nás pan profesor Filip šest až osm a všechno chlapci. A další rok, to bylo 1968, byla už převaha děvčat. A od té doby jsou na archeologii více právě děvčata. Znáám řadu kolegyně archeoložek ze starší generace, které zvládaly rodinu, terén i vědeckou práci, ale na druhou stranu, rozpor mezi odbornicí archeoložkou a matkou zůstává. Ovšem ženy to láká, archeologie se stala prostě atraktivním oborem i pro ně. Těsně po mém ročníku jich tedy začalo přibývat, čím vším to však může být, to nedokážu říci.

Miloš Vávra během výzkumu na Skalce u Velimi s Draženem Šťastným v roce 2004

Tvým nejvýznamnějším výzkumem je jedna z nejzajímavějších českých lokalit, Skalka u Velimi. Můžeš výzkum tohoto hradiště ze střední doby bronzové a jeho neobvyklé nálezy přiblížit?

Právě na příkladu velimské Skalky je krásně vidět rozpor současné archeologie, kdy se nasadí určité měřítko a podle něj je lokalita hodnocena. Myslím, že chybí ta nejzákladnější úcta k archeologickým pramenům a terénní situaci jakožto k souboru informací, které člověk primárně získává na výzkumu. Mrzí mě, že donedávna jsem tento rozpor cítil mezi hodnocením svým a kolegy Dražena Šťastného a hodnocením antropologů. To, co mi v současné archeologii vadí je argumentace typu „jinak to být nemůže“. Dále mě také fascinuje to, jak se názory mění a opakují zhruba v padesátiletých cyklech. A to je právě i případ Skalky u Velimi. Já jsem se totiž vrátil k interpretaci kolínského lékaře Františka Dvořáka, jenž byl v meziválečném období pro archeologii Kolínska velkým přínosem a viděl také situaci na Skalce v pískovně. Prohlásil, že se jedná o dobyté, vyvražděné, opevněné velké sídliště. My pro to máme poučku 3 × „vy“: vybité, vyloupené a vypálené. Myslím, že nám terénní situace i nálezy umožňují takovou interpretaci. Jenomže to potřebovalo 20 let výzkumu nejen daného místa, ale i celého okolí, abychom vše mohli takto vysvětlit. Pro kolegy, ale nakonec i pro veřejnost, je však daleko zajímavější kultovní stránka celého hradiště, rituály, s kterými bývají často kosterní nálezy na Skalce spojovány. K tomu ovšem nemáme prameny a z mého pohledu je to opravdu jen přání, které je zde otcem myšlenky.

Mezi kolegy je velmi oblíbené Tvé vyprávění o tom, jak Vám na Velim chodili také různí alternativní „badatele“, jako například proutkař či vědma. Jaké byly jejich závěry a jak to, že se někteří tak trochu „strefili“?

Setkali jsme se s několika variantami. Jednou z nich byl pan Kožíšek z Brna. Jemu stačilo přinést lebku, o které mu antropoložka nic neřekla, a on okamžitě prohlásil, že toto tělo nemělo ruku. Jenže ona doopravdy při výzkumu této kostře chyběla část horní končetiny, ztratila ji však postdepozičními přírodními procesy. Je ale nepochybně zajímavé, že na tuto informaci narazil. Pan Kožíšek také maloval do mapy pomocí kyvadla a automatické kresby a ukázal nám, že nejvíce lidských ostatků je na úpatí Skalky v rovině mimo naše malé návrší. Tehdy jsem si uvědomil, že v těchto místech by mohlo být naše toužebně očekávané pohřebiště, z něhož jsme dosud zachytili jen malý kousek. Druhým takovým „šťastlivcem“ byl inženýr Grešík, který přijel na začátku výzkumu, kdy jsme ještě neměli moc skryto. Podíval se na naše schéma, a zeptal se, zda chceme vědět, jak to vypadá dnes nebo jak to vypadalo předtím. Samozřejmě nás zajímalo, jak to vypadalo. On prošel plochu a prohlásil, že se dva příkopy spojují a vytvářejí jakési Y. To pro nás v tu chvíli byla nepředstavitelná hloupost. Dále také tvrdil, že červený příkop běží dál přes potok do vesnice. To jsme považovali za další zhůvěřilost a s těmito informacemi prostě nemohli pracovat. No a ono se obojí posléze výzkumem potvrdilo. Čím si to vysvětlit, dodnes nevím a moc se mu omlouvám za naše pochyby. Přišel pak za námi i třetí „duchař“. Chodil po již zasypaném povrchu a určoval, kde příkop probíhá a kde končí. Ale ano, samozřejmě se tam mohl zajít podívat i v době výzkumu a příkopy vidět otevřené. Co však bylo zajímavější, to bylo jeho vyprávění o rodině. Jeho předci prý žili ve Velimi a kolem roku 1850 zázračně zbohatli a z Velimi se odstěhovali. Na Skalce prý měli pole. To je možná takový první náznak nálezu neuloupeného zlata z této lokality. To už ale bohužel nikdy neuvidíme.

Podobně neobyčejných historek máš jistě celou řadu. Podělíš se s námi ještě o nějakou?

Nejkrásnější bylo, když nám začaly svítit kosti. Bylo před bouřkou a brněnský technik se rozhodl, že musí terénní situaci, která byla pod igelitovým přístřeškem, zakrýt. Už za deště se tedy vydal vykopat rýhu a chtěl, abych mu šel pomoci. Já se přiznám, že jsem nešel, že jsem se bál vystrčit ven nos. Za dvacet minut se technik celý zmoklý vrátil s očima vytřeštěnýma a vyprávěl. Přišel do stanu a chtěl si posvítit sirkou. A když sirka zhasla, kosti začaly svítit. Svítily jak kosti omyté, tak i ty neočištěné. Rychle tedy udělal odvodňovací rýhu okolo stanu a už byl téměř připraven bránit se krumpáčem, očekávaje ruku na svém rameni. Já tam sice zbaběle nejdřív nechtěl, ale po dvou hodinách, když se něco na kuráž popilo, jsme si říkali, že to musíme ověřit. My se k tomu místu skrz bahno nemohli pořádně dostat, ale z dálky jsme viděli, že ten stan narůžověle zářil, jako odraz cigaretového nedopalku. To jsme už nevydrželi a jako velcí hrdinové statečně utekli. Po letech jsem si pak uvědomil, že v té době nasadili v obci nové osvětlení, sodíkové lampy, které při odrazu na mokré ploše vydávají takovéto světlo. Takže svítící kosti jsem přímo neviděl, ale svítící stan, který jsem tam tenkrát spatřil, vyvolalo nejspíš právě toto osvětlení.

Archeologie jakožto věda o lidské společnosti byla vždy ovlivněna aktuální politickou a společenskou situací. Na archeologických teoriích se v minulosti podepsaly různé ideologie, od nacionalismu až po socialismus. Jakým způsobem se podle Tebe odráží společensko-politický stav v archeologii dnes?

Já jsem si po revoluci myslel, že nyní už bude moct člověk vystupovat a hodnotit situaci bez jakýchkoli omezení. Když pomínu zoufalý boj o finance, který je samozřejmě svazující a dříve nebyl tak kritický, jsou tu i další negativní vlivy. Mám takový pocit, že limity jsou stále stanovené, ale tentokrát spíše uvnitř oboru samotného. Připadá mi, že vždycky převládá určitý názor a ten druhý hlas není vyslyšen. Ideální by bylo, aby se mohly vyskytovat obě varianty, na které by veřejnost slyšela. Zde opět narážím na ožehavé téma rituálů a kultů. Představa, že to, co my nacházíme, odráží pravěké rituální chování, že to je to, čím žila pravěká společnost, je podle mě mylná. V těchto konkrétních tématech prostě převládly hlasy několika špiček oboru a další nejsou příliš přijímány. Dlouho to tak vypadalo i v zahraničí, ale s dalšími výzkumy se situace začíná měnit. Třeba právě speciálně zde v otázce pravěkého válečnictví, se stále více potvrzují názory, mezi něž patří i ten můj, že násilí a boj byl jednou ze základních složek chování pravěké společnosti. Ostatně vidíme, že to pokračuje dodnes. Ale tento pohled se začal měnit až díky několika novým nálezům v Německu i jinde v evropském prostoru a tato vysvětlení, jak jsem již před chvílí zmiňoval v souvislosti se Skalkou a interpretací doktora Dvořáka, se opět dostávají ke sluchu. Dokonce i pan profesor Anthony Harding, který několik let také zkoumal Velim, již ve svých názorech přešel od kultu k válečnictví a vojenským aktivitám. Ale hlavně k tomu přispívají právě nálezy míst, která jsou jasným pozůstatkem pobití určité skupiny lidí, jež zůstala ležet na místě, kde padla (např. německý *Talheim* či rakouský *Schletz*, pozn. autorky), stejně jako je tomu u naší Skalky u Velimi.

U nás jsou přeci ale tyto zahraniční lokality také známé. V čem tedy vidíš tu bariéru a rozdíl v našich a zahraničních interpretacích?

Speciálně brněnská antropologická škola, která dlouhodobě sleduje hradiště v Cezavách u Blučiny, srovnatelné právě s naší Skalkou. Předpokládají, že se zde jedná o doklad dlouhodobých kultovních aktivit. Naproti tomu britští antropologové, kteří spolu s profesorem Hardingem na Skalce pracovali, dospěli k závěru, že v jednom okamžiku, v hodině H, došlo ke katastrofě, k pobití živé společnosti se všemi členy. Nejedná se podle nich o výběr pro rituální činnost, ale o hromadné vyvražďení jednoho opevněného sídliště. Pak také vzniká otázka, proč by toto sídliště bylo opevněné, kdyby nemělo sloužit právě k obraně. Argument, že výšinná sídliště vznikají za účelem přiblížení se nebi a bohům, jsou právě ta nešťastná paradigmatata a utkvělé představy, o kterých hovořím.

Oblíbená otázka veřejnosti vůči každému archeologovi je „Co jsi zatím našel nejlepšího?“. Pokud bys tedy Ty měl závěrem říci, na jaký konkrétní artefakt, který jsi našel, jsi nejvíce pyšný, co by to bylo?

Já si myslím, že to nejdůležitější, na co mohu být pyšný, je právě pokus o interpretaci Skalky u Velimi jako celku. Proto nevypichuji nálezy zlata nebo další drobnosti. Hlavní pro mě je, že se nám podařilo dát všechno dohromady a uzavřít na základě konkrétních nálezů konkrétní teorii.

Děkuji za rozhovor!
